

Sygn. akt III AUa 80/20

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 marca 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodnicząca – sędzia: Urszula Iwanowska (spr.)

Sędziowie: Barbara Białecka

B. G.

po rozpoznaniu w dniu 19 marca 2020 r., w S. na posiedzeniu niejawnym

sprawy z odwołania H. L.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o wznowienie postępowania o wysokość emerytury

na skutek apelacji organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 3 grudnia 2019 r., sygn. akt VI U 885/19

uchyla zaskarżony wyrok oraz poprzedzając go decyzję organu rentowego i sprawę przekazuje do ponownego rozpoznania Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w G..

Barbara Białecka Urszula Iwanowska Beata Górska

III A Ua 80/19

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 7 sierpnia 2019 r., znak: (...), Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. odmówił H. L. wznowienia postępowania wskazując, że ubezpieczona przekroczyła termin do złożenia skargi o wznowienie postępowania, który upłynął jej w dniu 23 kwietnia 2019 r. i nie uprawdopodobniła, iż uchybienie terminu nastąpiło bez jej winy.

W odwołaniu od powyższej decyzji H. L. wniosła o jej zmianę i przywrócenie terminu do złożenia skargi o wznowienie postępowania oraz wznowienie postępowania wskazując, że w czasie gdy wyrok Trybunału Konstytucyjnego był ogłoszony skarżąca przebywała za granicą celem zarobienia środków pieniężnych na pokrycie kosztów leczenia męża, a po powrocie do kraju zajęła się opieką nad chorym na raka mężem. Jego stan zdrowia wymagał radykalnego leczenia. Wobec tego umknął jej termin do złożenia skargi. Zdaniem ubezpieczonej, organ rentowy powinien kobietom takim jak ona tj. urodzonym w (...) roku, których dotyczy wyrok Trybunału Konstytucyjnego, wysłać stosowną informację o tym wyroku.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie podtrzymując argumentację przytoczoną w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji.

Wyrokiem z dnia 3 grudnia 2019 r. Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję i przywrócił ubezpieczonej H. L. termin do złożenia skargi o wznowienie postępowania oraz wznowił postępowanie zakończone prawomocną decyzją z dnia 10 czerwca 2013 r., znak (...).

Powyższe orzeczenie Sąd Okręgowy oparł o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

H. L. urodziła się w dniu (...) Pobierała emeryturę „wcześniejszą” przyznaną na podstawie art. 29 i 46 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 1270; powoływana dalej jako: ustawa emerytalna). Wysokość świadczenia od 4 kwietnia 2008 r. wyniosła 1.042,92 zł. Emerytura po waloryzacji od 1 marca 2009 r. wyniosła 1.106,54 zł; od 1 marca 2010 r. – 1.157,66 zł; od 1 marca 2011 r.

Decyzją z dnia 10 czerwca 2013 r. przyznano ubezpieczonej emeryturę na podstawie art. 24 i 26 ustawy emerytalnej. Wysokość emerytury organ rentowy ustalił na kwotę 876,14 zł; kwotę zewidencjonowanych składek na koncie z uwzględnieniem waloryzacji – 20.606,31 zł; średnie dalsze trwanie życia – 253,70 miesięcy; kwotę pobranych emerytur – 70.787,16 zł.

Wyrokiem z dnia 6 marca 2019 r. Trybunał Konstytucyjny w sprawie P 20/16 stwierdził, że art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 września 2017 r., w zakresie w jakim dotyczy kobiet urodzonych w (...) roku, które nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 tej ustawy, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji.

Dnia 22 lipca 2019 r. ubezpieczona, powołując się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r., wniosła o przywrócenie terminu do przeliczenia emerytury. W uzasadnieniu podała, że w okresie, gdy ogłaszany był wyrok Trybunału, przebywała ona za granicą. W odpowiedzi organ rentowy wydał zaskarżoną przez ubezpieczoną decyzję.

Wysokość emerytury skarżącej bez odliczenia kwot pobranych emerytur wynosi 1.115,33 zł, zaś ze zwiększeniem z tytułu opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników (56,10 zł) wynosi 1.171,43 zł; po waloryzacjach od 1 marca 2019 r.: emerytura wcześniejsza ze zwiększeniem z tytułu opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników wynosi – 1.496,75 zł; emerytura w wieku powszechnym ze zwiększeniem z tytułu opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników wynosi – 1.346,04 zł.

Ubezpieczona ma 66 lat. W marcu 2019 r. u męża ubezpieczonej zdiagnozowano nowotwór złośliwy pęcherza moczowego. M. L. w marcu 2019 r. przeszedł resekcję pęcherza moczowego i rozpoczął chemioterapię. Od marca do kwietnia 2019 r. H. L. przebywała za granicą w pracy celem zgromadzenia środków pieniężnych na dalsze leczenie męża. Po powrocie do Polski ubezpieczona zajmowała się chorym mężem i pomagała córce, która jest samotną matką, w wychowaniu wnuczki. Z rodziną męża mieszkającą w L. ubezpieczona ma sporadyczny kontakt, zazwyczaj telefoniczny. W lipcu 2019 r. H. L. dowiedziała się o treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. W dniu 22 lipca 2019 r. ubezpieczona wniosła o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o przeliczenie emerytury.

Po ustaleniu powyższego stanu faktycznego oraz na podstawie przepisów prawa niżej powołanych Sąd Okręgowy uznał odwołanie za zasadne.

Sąd pierwszej instancji zaznaczył, że ubezpieczona domagała się przywrócenia terminu do złożenia skargi o wznowienie postępowania i wznowienia postępowania w przedmiocie ustalenia wysokości emerytury przysługującej jej w powszechnym wieku emerytalnym, z powołaniem się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. Poza sporem było, że wnioskodawczyni złożyła skargę o wznowienie postępowania z uchybieniem miesięcznemu terminowi, zaś wnosząc o przywrócenie terminu wskazywała na trudną sytuację rodzinną, ciężką chorobę męża i przebywanie za granicą wiosną 2019 roku.

Następnie Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z art. 145a § 1 k.p.a., można żądać wznowienia postępowania również w przypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego została wydana decyzja. W myśl § 2 tego artykułu w sytuacji określonej w § 1 skargę o wznowienie wnosi się w terminie jednego miesiąca od dnia wejścia w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego.

Jednocześnie sąd meriti wyjaśnił, że termin do złożenia skargi o wznowienie postępowania z powołaniem się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego, określony w art. 145a § 2 k.p.a. jest terminem o charakterze procesowym i

może być przywrócony przy zastosowaniu art. 58 § 1 i 2 k.p.a. Zgodnie zaś z tym przepisem przywrócenie terminu jest możliwe na prośbę zainteresowanej osoby, jeżeli uprawdopodobni ona, że uchybienie terminu nastąpiło bez jej winy. Organ rentowy odmówił przywrócenia terminu jedynie z tej przyczyny, że uznał, iż wnioskodawczyni nie uprawdopodobniła braku swej winy w uchybieniu terminowi. Przy czym Sąd Okręgowy zwrócił też uwagę, że przepisy procedury administracyjnej nie definiują samodzielnie pojęcia winy, zatem przy ocenie tego elementu trzeba uwzględnić konkretny stan faktyczny i ocenić go z uwzględnieniem obiektywnego miernika staranności wymaganej w danych okolicznościach. Nie można postępować w sposób schematyczny i zbyt ogólnikowy.

Zatem sąd pierwszej instancji miał na uwadze, że termin przewidziany w art. 145a § 2 k.p.a. jest nie tylko relatywnie krótki, ale też początek jego biegu – ogłoszenie wyroku Trybunału Konstytucyjnego w dzienniku urzędowym – może być stronie niewiadomy. Zgodnie z art. 145a k.p.a. wznowienie postępowania może nastąpić tylko na wniosek ubezpieczonego. Zatem zastosowanie tego przepisu ma miejsce tylko wówczas, gdy ubezpieczony złożył do organu rentowego skargę o wznowienie postępowania zakończonego ostateczną decyzją organu rentowego w terminie 1 miesiąca od dnia wejścia w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Termin ten jest zakreślony w art. 145a § 2 k.p.a.

Dalej Sąd Okręgowy wskazał, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych zastosowanie ma przepis art. 477¹⁰ § 2 k.p.c., w którym podkreślona jest kontrola funkcji postępowania sądowego i zasada, że jego przedmiotem może być tylko żądanie będące przedmiotem rozpoznania przed organem rentowym. W konsekwencji zakres zaskarżonej decyzji wyznacza też zakres rozpoznania sprawy przez sąd.

Sąd pierwszej instancji zaznaczył, że w niniejszej sprawie kwestia sporna dotyczyła wyłącznie wznowienia postępowania oraz – jako przesłanki wznowienia - przywrócenia terminu do złożenia przez ubezpieczoną skargi o wznowienie postępowania w przedmiocie ustalenia wysokości emerytury przysługującej ubezpieczonej w powszechnym wieku emerytalnym, z uwzględnieniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. Poza sporem było, że ubezpieczona złożyła skargę o wznowienie postępowania z uchybieniem miesięcznego terminu. Na uzasadnienie wniosku o przywrócenie terminu podała, że jest osobą w wieku podeszłym, jej mąż ciężko zachorował w marcu 2019 r. i z tego powodu od marca do kwietnia 2019 r. skarżąca przebywała za granicą celem zebranie środków pieniężnych na leczenie męża, a nadto pomagała ona córce w opiece nad wnuczką. O treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. dowiedziała się dopiero w lipcu, podczas rozmowy ze znajomą, przypadkowo. I dopiero wówczas złożyła wniosek o przywrócenie terminu do złożenia skargi. Gdyby nie informacja od znajomej, która miała wiedzę o treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r., skarżąca nie dowiedziałaby się o tym wyroku. Wniosek o przywrócenie terminu do organu rentowego złożyła niezwłocznie po powzięciu informacji o wyroku. Jednocześnie sąd meriti wskazał, że termin do złożenia skargi o wznowienie postępowania z uwagi na wyrok Trybunału Konstytucyjnego określony w art. 145a § 2 k.p.a., jest terminem o charakterze procesowym i może być przywrócony na podstawie art. 58 § 1 i 2 k.p.a., zgodnie z którym przywrócenie terminu jest możliwe na wniosek zainteresowanej osoby jeżeli uprawdopodobni, że uchybienie terminu nastąpiło bez jej winy. Organ rentowy odmówił przywrócenia terminu z tej przyczyny, że uznał, iż ubezpieczona nie uprawdopodobniła braku winy w uchybieniu terminowi.

Sąd pierwszej instancji podkreślił, że ocena przesłanek zastosowania w sprawie art. 58 k.p.a. może nastąpić po wszechstronnym wyjaśnieniu okoliczności konkretnego przypadku, z pomocą wszelkich koniecznych środków dowodowych i z uwzględnieniem słusznego interesu strony, a wszelkie niejasności nie mogą być interpretowane na niekorzyść strony (por. wyrok WSA w Rzeszowie z dnia 21 maja 2019 r., III SA/Rz 85/19, Legalis). Przy ocenie winy bez wątplenia trzeba uwzględnić konkretny stan faktyczny i ocenić go z uwzględnieniem obiektywnego miernika staranności wymaganej w danych okolicznościach.

Dalej sąd meriti zwrócił uwagę, że terminy procesowe w większości rozpoczynają swój bieg od daty dokonania jakiejś czynności w stosunku do strony, np. doręczenia jej odpisu decyzji z pouczeniem o sposobie i terminie wniesienia odwołania. Stąd, w sytuacji kiedy strona była prawidłowo pouczona o przysługującym środku zaskarżenia oraz terminie jego wniesienia. Zastosowanie surowszych kryteriów oceny winy w przekroczeniu terminu należy uznać za

uzasadnione. Wówczas strona posiada wiedzę o istnieniu terminu do złożenia odwołania oraz dacie rozpoczęcia jego biegu. Natomiast termin przewidziany w art. 145a § 2 k.p.a. jest nie tylko krótki, ale też początek jego biegu - w niniejszej sprawie ogłoszenie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. w dzienniku urzędowym - nie jest łatwy do ustalenia, zwłaszcza biorąc pod uwagę grupę społeczną, której wyrok dotyczy.

Zatem sąd ten uwzględnił, że H. L. jest osobą starszą, ma 66 lat, nie korzysta z Internetu. Dotychczas pracowała wyłącznie fizycznie (jako sprzedawca). W marcu 2019 r. u jej męża zdiagnozowano nowotwór złośliwy co spowodowało, że od marca do końca kwietnia 2019 r. przebywała ona poza granicą kraju celem zgromadzenia większych środków pieniężnych na leczenie ciężko chorego męża. Po powrocie do Polski ubezpieczona opiekowała się mężem oraz pomagała córce samotnie wychowującej dziecko, w opiece nad wnuczką. Wszystkie te okoliczności spowodowały, że skarżąca nie wiedziała ani o samym wyroku Trybunału Konstytucyjnego ani tym bardziej o tym jaki jest termin do wniesienia skargi o wznowienie postępowania. Zdaniem sądu pierwszej instancji nie można obarczać ubezpieczonej obowiązkiem bieżącego sprawdzania publikacji spraw emerytalnych w dziennikach urzędowych oraz doniesień w mediach. Tym bardziej, że sprawa, która wpłynęła do Trybunału Konstytucyjnego w dniu 3 października 2016 r. została rozpoznana trzy lata później tj. w dniu 6 marca 2019 r. Ponadto, trudno także przyjąć, że ubezpieczona z łatwością mogła odnieść treść wyroku z dnia 6 marca 2019 r. stwierdzającego niekonstytucyjność art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, do swojej sytuacji prawnej. Tym bardziej, że już od kilku lat pobierała emeryturę przyznaną jej w wieku powszechnym.

Ponadto Sąd Okręgowy wskazał, że z art. 58 k.p.a. wynika, iż terminu nie przywraca się w sytuacji, gdy uchybienie terminowi było zawinione przez stronę. Zdaniem tego sądu ubezpieczonej nie można przypisać winy w jakiegokolwiek postaci, nawet winy rozumianej jako niedołożenie należytej staranności jakiej można wymagać od każdej osoby dbającej o swoje interesy. Wobec braku informacji ze strony ZUS o wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. oraz o tym, że wyrok ten odnosi się do sytuacji prawnej skarżącej, nie miała ona możliwości powzięcia wiadomości na temat tego wyroku nawet przy dołożeniu należytej staranności i złożenia skargi w terminie. Trudno też wymagać od ubezpieczonej, aby na bieżąco śledziła doniesienia w mediach o sprawach emerytalnych, a powziętą wiedzę odnosiła do swej sytuacji. Ubezpieczona nie korzysta z Internetu. Zaś doniesienia medialne sprowadzały się jedynie do ogólnikowych informacji, że kobiety z rocznika 1953 mogą dokonać korzystnego dla siebie przeliczenia emerytur. Nadto od marca do kwietnia 2019 r. skarżąca przebywała poza Polską, a zatem nie miała ona wówczas dostępu do doniesień medialnych związanych z tym wydarzeniem. Zauważyć należy, że ubezpieczona zaraz po powzięciu wiadomości o treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. wystąpiła do ZUS z wnioskiem o przywrócenie terminu. Gdyby nie przypadkowa rozmowa ze znajomą w lipcu 2019 r., skarżąca w ogóle nie wiedziałaby, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. jej dotyczy. Zdaniem Sądu nie można zarzucić ubezpieczonej braku staranności jakiej można wymagać od osoby należyście dbającej o swoje interesy. W ocenie tego sądu skarżącej nie sposób przypisać jakkolwiek postaci winy, jak również zawinionej nieznajomości prawa.

Następnie sąd pierwszej instancji wskazał, że stan faktyczny sprawy ustalił na podstawie dokumentów zgromadzonych w aktach organu rentowego i aktach sądowych oraz na podstawie zeznań ubezpieczonej. Wiarygodność tych dowodów nie została podważona przez żadną ze stron, a zeznania ubezpieczonej Sąd ocenił jako wiarygodne, bowiem były one zbieżne z dokumentami zgromadzonymi w sprawie. Organ rentowy nie kwestionował wiarygodności tych zeznań.

Wobec powyższego Sąd, w oparciu o art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję nakazując wznowić postępowanie zakończone prawomocną decyzją z dnia 10 czerwca 2013 r., znak: ENP/15/011022998.

Z powyższym wyrokiem Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim w całości nie zgodził się Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który w wywiedzionej apelacji zarzucił mu naruszenie:

1. prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie (niezastosowanie) art. 190 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.;

2. przepisów prawa procesowego, tj. art. 227 i art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 58 § 1 k.p.a. poprzez:

- 1) dokonanie dowolnej, a nie swobodnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego i w tym zakresie przyjęcie, że uchybienie terminowi do złożenia skargi o wznowienie postępowania nie było zawinione w sytuacji, gdy ubezpieczona w żaden sposób nie udowodniła okoliczności, uzasadniających przywrócenie tego terminu,
- 2) nie uwzględnienie przy wydaniu zaskarżonego wyroku, że wskazany przez ubezpieczoną w odwołaniu z dnia 19 sierpnia 2019 r. okres przebywania za granicą nie uzasadnia przywrócenia tego terminu,
- 3) pominięcie, że ubezpieczona pozyskała wiedzę o możliwości wystąpienia ze spornym roszczeniem od siostry męża, co wynika z treści zapisu rozprawy z dnia 3 grudnia 2019 r., tj. od 2:05 do 2:35,
- 4) pominięcie, że organ rentowy nie został normatywnie zobligowany do udzielenia ubezpieczonej pisemnej informacji o fakcie wydania przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z dnia 6 marca 2019 r. w sprawie o sygnaturze akt: P 20/16 i skutkach prawnych jego ogłoszenia.

W związku z powyższym apelujący wniósł o:

- zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie odwołania,

ewentualnie:

- uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania,

- zasądzenie zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu skarżący między innymi podniósł, że całość zebranego w sprawie materiału dowodowego i jego treść, w szczególności okoliczności wskazane w pkt. 2. 1-2 petitum apelacji przeczą rozważaniom Sądu i dowodzą wyłącznej winy ubezpieczonej w uchybieniu terminowi do złożenia skargi o wznowienie postępowania, a w konsekwencji skutkuje brakiem podstaw do jego wznowienia. W rozpatrywanej sprawie Sąd ustalił, że ubezpieczona nie korzysta z internetu. Jednak Sąd pominął, że ubezpieczona miała dostęp do innych podstawowych źródeł informacji w mediach, tj. radia i telewizji, czemu wyraźnie nie zaprzeczyła. Sąd meriti sam stwierdził, że były „doniesienia medialne”, zawierające informacje, że kobiety z rocznika 1953 mogą dokonać korzystnego dla siebie przeliczenia emerytur. Obecnie przebywanie poza Polską nie wyklucza możliwości korzystania z ogólnie dostępnych mediów. Co istotne, ubezpieczona w żaden sposób nie udowodniła okoliczności, uzasadniających przywrócenie tego terminu. W tym zakresie ubezpieczona nie przedłożyła dokumentacji, a jej twierdzenia zawarte w odwołaniu są gołosłowne. W odwołaniu od spornej decyzji ubezpieczona podała, że w okresie ogłoszenia wyroku Trybunału przebywała za granicą w celach zarobkowych, jednak nie przedłożyła żadnej dokumentacji, potwierdzającej zatrudnienie bądź wypłatę wynagrodzenia na jej rzecz. W ocenie apelującego wymienione przez ubezpieczoną okoliczności, w szczególności dotyczące pobytu za granicą, nie uzasadniają przywrócenia tego terminu. Nadto organ podkreślił, że pobyt za granicą - zdaniem ubezpieczonej - miał miejsce wyłącznie w okresie od marca do kwietnia 2019 r. i ubezpieczona mogła złożyć wniosek o przywrócenie terminu bezpośrednio po kwietniu 2019 r., zważywszy, że w odwołaniu podała, iż „umknął mi termin złożeniu wniosku”. Przedmiotowe twierdzenie ubezpieczonej przeczy jej oświadczeniu, iż dowiedziała się o wyroku Trybunału w miesiącu lipcu i że wcześniej nie wiedziała nic o tym co się dzieje przed Trybunałem Konstytucyjnym.

Zdaniem skarżącego wbrew więc rozważaniom Sądu, zaniechania ubezpieczonej w zakresie możliwości uzyskania podstawowych informacji w mediach wskazuje na jej winę w uchybieniu terminu, a okoliczność, dotycząca pobytu za granicą (dotąd nieudowodniona) jest również efektem jej indywidualnej decyzji. O treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego ubezpieczona dowiedziała się od siostry męża, co dowodzi, że wymagany termin jest możliwy do ustalenia bez względu na, cytując za Sądem, „grupę społeczną, której wyrok dotyczy”.

Reasumując w ocenie organu rentowego, ubezpieczona nie dołożyła należytej, podstawowej staranności w dbałości o własne interesy. Nadto skarżący zarzucił, że sąd meriti pominął treść art. 190 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, zgodnie z którym: orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. 2. Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w sprawach wymienionych w art. 188 podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu w organie urzędowym, w którym akt normatywny był ogłoszony. Jeżeli akt nie był ogłoszony, orzeczenie ogłasza się w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

W kontekście powyższego organ rentowy podkreślił, że nie został normatywnie zobligowany do udzielenia ubezpieczonej pisemnej informacji o fakcie wydania przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z dnia 6 marca 2019 r. w sprawie o sygnaturze akt: P 20/16 i skutkach prawnych jego ogłoszenia. Przedmiotowy wyrok został ogłoszony w organie urzędowym w celu zaznajomienia się z jego treścią przez adresatów, w tym ubezpieczoną. Wyżej wymieniona z tej możliwości nie skorzystała, a podnoszony przez nią brak informacji na temat ponownego obliczenia świadczenia jest wyłącznie wynikiem jej decyzji i zaniechań w tym zakresie.

W odpowiedzi na apelację H. L. podzieliła stanowisko Sądu Okręgowego nie zgadzając się ze złożoną apelacją. Ubezpieczona wyjaśniła, że będąc za granicą nie podjęła pracy, nie miała dostępu do mediów i internetu, i nie zna języka obcego. Ubezpieczona wskazała, że wróciła do kraju wobec pogarszającego się stanu zdrowia jej męża, który wymaga jej opieki do tej pory. Nadto ubezpieczona pomaga córce w wychowaniu wnuczki, a sama jest osobą schorowaną.

Sąd Apelacyjny rozważył, co następuje:

Sąd Apelacyjny rozważył sprawę i uznał, że apelacja jest zasadna w stopniu uzasadniającym uchylenie zaskarżonego wyroku i poprzedzającej go decyzji oraz przekazanie sprawy do rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu.

Na wstępie wskazać należy zasadę, że sąd drugiej instancji, jeśli nie oddała apelacji, zmienia zaskarżony wyrok i orzeka co do istoty sprawy (art. 385 i art. 386 § 1 k.p.c.). Uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania może więc nastąpić tylko wyjątkowo, gdy stwierdzono nieważność postępowania (art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 379 k.p.c.) lub w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.; por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2012 r., II UZ 58/12, OSNP 2014/1/14). W tym drugim wypadku, w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, dopuszczalne jest nie tylko uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji, ale także zaskarżonej odwołaniem decyzji i przekazanie sprawy bezpośrednio organowi rentowemu, o czym stanowi art. 477^{14a} k.p.c. Przepis ten ma zatem zastosowanie wówczas, gdy konieczne jest skasowanie decyzji organu rentowego i wydanie nowej, po przekazaniu sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania i przeprowadzeniu prawidłowego postępowania przed tym organem, uwzględniającego wszelkie wymagania wynikające z prawa materialnego (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 20 października 2016 r., I UZ 22/16, Legalis nr 1537373 i z dnia 26 września 2017 r., II UZ 51/17, Legalis nr 1696675).

Podkreślić także należy, że organy orzecznicze w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych zobowiązane są do szczególnej staranności przy ocenie sedna sporu. Uwaga ta dotyczy w szczególności organu rentowego, który powinien zweryfikować pismo wszczynające postępowanie i dołączone do niego dokumenty tak, aby odzwierciedlić jego prawdziwy sens i rozstrzygnąć o istocie sprawy. Wniosek ubezpieczonego oraz powołane w nim okoliczności i nowe dowody powinny zatem znajdować odzwierciedlenie w decyzji oraz w jej uzasadnieniu. Skoro przepis art. 477^{14a} k.p.c. upoważnia także do uchylenia decyzji organu rentowego, to zakłada, że również na etapie postępowania administracyjnego może dojść do nierozpoznania istoty sprawy (wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 28 lutego 2018 r., III AUa 999/16, Legalis nr 1743591). Zaznaczyć należy, iż w przypadku postępowania organu rentowego do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy decyzja organu nie rozstrzyga o wniosku osoby ubezpieczonej bądź też rozstrzyga, ale w niepełnym zakresie lub w też w sytuacji, gdy wydana z urzędu decyzja jest przedwczesna w

zakresie rozstrzyganej w niej materii (wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 5 lutego 2016 r., III AUa 1208/14, Legalis nr 1428349).

W niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny dostrzegł, że wniosek H. L. z dnia 22 lipca 2019 r. dotyczy wprowadzenia przywrócenia terminu do złożenia wniosku o przeliczenie emerytury w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. (k. 14 akt ZUS), ale też zawiera prośbę o przeliczenie emerytury w związku z powołanym wyrokiem. Nie zawiera wskazania w jaki sposób, na podstawie jakich przepisów organ rentowy ma tego dokonać. Należy ponownie podkreślić, że organ rentowy ma obowiązek działania na korzyść ubezpieczonych i zastosowania najkorzystniejszych obowiązujących przepisów. Istotne jest też, że sam Trybunał Konstytucyjny wskazał, że przepisy dotyczące wznowienia postępowania nie uwzględniają specyficznej sytuacji związanej z obowiązkiem sanacji konstytucyjności w sprawach dotyczących emerytur kobiet, które przed dniem 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 ustawy o FUS. Pozostawiają tym samym znaczny margines dowolności organom i sądom w ocenie i rozstrzygnięciu następstw wyroku Trybunału Konstytucyjnego w konkretnych wypadkach.

Zdaniem sądu odwoławczego, organ rentowy błędnie ocenił, że złożony przez ubezpieczoną wniosek dotyczy wyłącznie żądania wznowienia postępowania w sprawie. Organ rentowy zupełnie pominął żądanie ubezpieczonej przeliczenia jej emerytury z pominięciem przepisów uznanych przez Trybunał Konstytucyjny za niekonstytucyjne.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w niniejszej sprawie istnieją podstawy do ponownego ustalenia prawa ubezpieczonej w oparciu o art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1270 ze zm.; powoływana dalej jako: ustawa emerytalna). Sąd Apelacyjny rozważył, że zgodnie z art. 124 powołanej ustawy, w sprawach o świadczenie określone w ustawie stosuje się przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej. A przy tym zgodnie z art. 9 k.p.a. organy administracji publicznej są obowiązane do należytego i wyczerpującego informowania stron o okolicznościach faktycznych i prawnych, które mogą mieć wpływ na ustalenie ich praw i obowiązków będących przedmiotem postępowania administracyjnego. Organy czuwają nad tym, aby strony i inne osoby uczestniczące w postępowaniu nie poniosły szkody z powodu niezajomości prawa, i w tym celu udzielają im niezbędnych wyjaśnień i wskazówek. Wymaga zaznaczenia, że przepisy procedury administracyjnej w art. 145 i nast. k.p.a. służą generalnie wzruszeniu prawomocnej decyzji wydanej m.in. w oparciu o akt normatywny uznany orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego za niezgodny z Konstytucją, a zatem do wznowienia pierwotnie zainicjowanego postępowania, uchylenia decyzji i ponownego, merytorycznego rozstrzygnięcia w odniesieniu do pierwotnego żądania, a nie żądania zawartego we wniosku o wznowienie postępowania. Ich zadaniem jest wyeliminowanie z obrotu prawnego nieprawidłowej decyzji wydanej z naruszeniem prawa i ponowne merytoryczne rozstrzygnięcie w sprawie, tak jakby tej decyzji nie było, czyli w istocie sprawa wraca do punktu wyjścia, którym było złożenie wniosku, w zakresie którego wydano decyzję następnie zaskarżoną skargą o wznowienie postępowania. Natomiast ustawa emerytalna w art. 114 ust. 1 pkt 6 wprowadziła instytucję swoistego wznowienia postępowania, przez stworzenie możliwości ponownego ustalenia świadczenia, tak co do prawa, jak i wysokości, mimo istnienia w tym względzie prawomocnej decyzji, i jedynie w odniesieniu na przyszłość, bez reaktywacji pierwszorazowego żądania. Zgodnie z przywołanym art. 114 ust. 1 pkt 6 w sprawie zakończonej prawomocną decyzją organ rentowy, na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, uchyła lub zmienia decyzję i ponownie ustala prawo do świadczeń lub ich wysokość, jeżeli: przyznanie świadczeń lub nieprawidłowe obliczenie ich wysokości nastąpiło na skutek błędu organu rentowego. Przy tym wymaga zauważenia, że wskazany przepis pozwala na ponowne ustalenie wysokości świadczenia przy wykorzystaniu przesłanek, które są znacząco mniej rygorystyczne niż określone w art. 145 k.p.a., zatem wykorzystanie tego instrumentu prawnego w pełni zrealizuje zasadę z art. 9 k.p.a. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 13 maja 2004 r., III UK 16/04 wprost stwierdził, że dyspozycja 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. nr 162, poz. 1118 ze zm.) stanowi *lex specialis* względem analogicznej dyspozycji art. 145 § 1 pkt 1 k.p.a. i w konsekwencji w sprawach, których dotyczy art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, nie ma zastosowania art. 145 § 1 pkt 5 k.p.a.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w stanie faktycznym niniejszej sprawy zaskarżona decyzja w istocie nie rozstrzygała o wniosku ubezpieczonej, która domagała się przecież ponownego obliczenia emerytury z wyłączeniem

niekonstytucyjnej regulacji art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, co jednoznacznie wynika z treści oryginału wniosku znajdującego się w aktach rentowych. Organ rentowy jednak potraktował wniosek wyłącznie jako żądanie wznowienie postępowania administracyjnego i doprowadził do przeredagowania wniosku złożonego przez ubezpieczoną, tak by żądanie wznowienie postępowania administracyjnego jednoznacznie wynikało z treści jej pisma. Tymczasem organ powinien był rozważyć to żądanie, w pierwszej kolejności na gruncie przepisów ustawy emerytalnej. Jednocześnie sąd pierwszej instancji nie był uprawniony do wydania rozstrzygnięcia w przedmiocie wznowienia postępowania na podstawie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego.

Przy rozpoznawaniu niniejszej sprawy obowiązkiem organu będzie rozważenie zasadności żądania ubezpieczonej, w przedmiocie merytorycznego rozstrzygnięcia o prawie do przeliczenia nieprawidłowo obliczonej emerytury, w trybie specjalnych przepisów ustawy emerytalnej, tj. art. 114 ust. 1 pkt 6. W przekonaniu Sądu Apelacyjnego, zakwestionowana decyzja powinna była obejmować także kwestię ponownego ustalenia wysokości emerytury na podstawie art. 114 ust. 1 pkt 6 ustawy emerytalnej, i w efekcie możliwości przeliczenia świadczenia bez pomniejszania jego wysokości o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur przyznanych przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego, a więc z wyłączeniem niekonstytucyjnej regulacji zawartej w art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej.

Podsumowując, organ rentowy nie rozstrzygnął o możliwości przeliczenia emerytury, chociaż w ocenie sądu odwoławczego był do tego zobowiązany, zarówno wnioskiem, jak też obowiązkiem działania na korzyść ubezpieczonej.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu i przekazał sprawę organowi rentowemu celem ponownego rozpoznania.

Barbara Białecka Urszula Iwanowska Beata Górka